

تورک یوردی

[اون آلتنجی سنه]

تورک ادبافلری مرکز لهیئتی طرفندره نشر اولغوره .

جلد ۵

نيسان ۱۹۲۷

نومرو ۲۸

کتابیات مستدری

عاشق پاشا زاده تاریخی

۱۳۳۲ ده مطبعه عامروده طبع ایندیریان «عاشق پاشا زاده تاریخی»، مؤلفی اعتباریله مهم بر تاریخمز اولدینی کبی «عاشق پاشا» کبی بر مدقق طرفدن تصحیح ایدیللمی جهندن ده آریجه بر قیمتی حائزدر.

بونکله برابر مذکور ائرده کوزه چاریان مهم بر نقطه وار :

اثرک نهایتده مؤلفنک اقراری وجهله اثر (۱۶۶) بابدن عبارت اولمق لازم کلیرکن بابلر (۱۹۶) اولمش. دیمک که (۳۰) باب فصله در. برر صایدم، بویله بولدم. بو حالده یا مؤلفک سوزی ویا اثرک شیمدیکی وضعیتی یا کلیشدر. بکا اویله کلیرور که بواژه صوکرادن قلم قاریشدرلمش؛ بو فضلعلق اویوزدن وجوده کلشدر. نهوت، بعضاً بر کتابک صوکنه ویا کنارینه مطالعه ایدن بر ذات برشیلر یازبور؛ صوکر اونسخه دن استساخ ایدن کیمسه فرقنه واردمیه ق اونی ده مته قانیور. بو حاله بعض کتابلرده نسخهلری قارشیلشدیره رق کورمشمدر.

برده، مقدمه ده عالی بکک افاده سنه کوره بواثرک یازمه اوچ نسخه سی وارمش. بریسی موزه مک ایتمش؛ بریسی ده واتیقان کتبخانه سندن فوطوغراف ایله آلدرلمش؛ بریسی ده (بوخان مورتمان) ده ایتمش. بامیلیرکن موزه نسخه سی اساس اتخاذه ایدلمش؛ واتیقان نسخه سنده کی فرق ناشیده کورتمش. بوجهت چوق اعلا !

فقط (یوحان مورتمان) ده کی نسخه هیچ نظر دفته آلینامش . عجبا بچون ؟
 حالبوکه او نسخه ده نظر دفته آلینسه بدی ، جوق ای اوله جقدی . شوناقص ،
 شو نقصان ابله برار مذکور اړک طبیعی هم ده اصلنه مطابقت ایچون فوق العاده
 دقت ایدیلوسی شایان تقدیر برخه مندر .

مذکور اثری جوق سورم ، جوق اوقورم . لکن مراد قودقچه بر طاقم کله لیک
 یا کلیش ، بر طاقم جه اړک معناسر اولوشی بی پک اوزو پوردی : « شو کتابک
 بردوشو نسخه سی بولوسه » دینه حسرت چکیوردم .

حسن نیت نتیجه سی اوله رق جوق شکر شو کونلرده دوشرو بر نسخه سی
 بولدم . باصمه سیله قارشیلاندردم . نتیجه ده کوردم که باصمه سی تخمیندن جوق فضله
 بر باد دنیله جک قدر یا کشیش ایتمش .

نمونه اوله رق برقاج دانه سی یازده جفم :

۱ — سباهونه قاضی اوغلدن بحث ایدیلورکن مطبوعنده (ص ۹۲) شوبله
 دینیلور : (آنکه چونکم سنجاقلر وسو باشیلنلر عددی) .

یازمه ده (عددی) یریده (آدادی) وارکه دوشروسی ده بودر .

مطبوعنده (ص ۹۳) شوبله دینیلور : (ایلتدیلر بازار ایچنده بردکان اوکینه
 آصاقودیلر ایندیریلر جوب مریدلری آتی مزار ایتدیلر) .

یازمه ده شوبله در : (ایلتدیلر بازار ایچنده بین الناس بر دکان اوکنده بوغازیدن
 بردار ایتدیلر تولدکدن صوکره برقاج جنب مریدلری ایندیریلر واروب بریرده
 مزار ایتدیلر) .

کورولورکه (جنب) کله سی تحریف ایدیلهرک (جنوب) اونشدرکه بوراده
 معناسزدر .

بوراده کی انظمت برنجی بیتی باصمه ده ، یازمه ده بودر .
 ایکنجی بیتک صوک کله سی باصمه ده (قیصالدی) ، یازمه ده (قیصیلدی) درکه
 دوشروسی بودر .

یازمه ده اوجنهی بیت شودرکه باصمه ده بوقدر :

دیگر دی جنک ایدمیدی بادشاهلن دخی اوغراشدن صبدی باصیلدی
 باصمه ده کی اوچنجی بیت یازمه ده دوردنچی اولمش؛ یالکز (ایزنیق) کلمه سی
 (ازنک) شکنده یازیش وحرکه لشمدر .

۲ — مراد ثانی آکلادیرکن مطبوعنده (ص ۹۷) شویله دنیلیور :
 (باب — آنی بیان ایدرکم بروسه ده اولان پاشالر نه مصالح کوردیلر) .
 یازمه ده شویله در: (باب — آنی بیان ایدرکم بروسه ده اولان پاشالر دخی نه
 مصالح کورورلر ونه رأی وتدیر ایدرلر)

باصمه ده: (ایشیدیلر دوزمه اوزرلرینه کلیرمش پاشا بش اولدی . ابراهیم
 پاشا ، حاجی عوض پاشا ، تمور تاش اوغلی ، ایکی دخی بری «اوروج» وبری
 «علی» اتفاق ایتدیلر) .

شیمدی شو عیاره دن بش پاشایی برلق ممکن ايسه ده قاریشیدر .
 یازمه ده شویله در: (ایشیدیلر کیم اوشده [ایشته] دوزمه اوزرلرینه کلی بورر
 [کلیور] پاشالر دخی بش اولدی ابراهیم پاشا ، حاجی عوض پاشا و دخی تمور تاش
 اوغلانرینک اوچی دخی پاشا اولدی برینک آدی اومور وبری اورج وبری علی) .
 ایشته بوراده بش پاشا همده هویتربله کورو نمکده در .

۳ — بیلدیرم بابزید ایچون کر میان اوغلنک قیزی نه صورتله کتیرلایکینی
 آکلادیرکن مطبوعنده (ص ۵۸) شویله دیور: (باب — آنی بیان ایدرکم کلینی کتیرمه
 کیملری کوندردیلر و آندن دخی کیملر کلدیلر آنی بیلدیرر آنلردن بروسه
 قاضی وقابو قوللرندن آق صونفور آغا کم آنک اولادندن دخی واردر چاوش
 باشی وچاوش اوغلی تمور خان و قابو قوللرندن بیک یارار سپاهی آق صونفوره
 بیله قوشدیلر) .

یازمه سی شویله در: (بو طرفدن ار نلردن بروسه قاضی قوجه افندی وقابو
 قوللرندن امیر علم اق سنقور آغا کم آنک اولادندن دخی شیمدی واردر چاوش
 باشی سله چاوش اوغلی تمور خان چاوش وقابو قوللرندن دخی بیک یارار سپاهی
 بیله کوندردیلر) .

شیمدی بونک باصمه دن فرقی شویله در : (۱) باصمه ده کی (آنلردن) کله سی
یا کلیشدر؛ کورولیور که دوغروسی بوراده اولدینی کی (ارنلردن) در. (۲) باصمه ده
بورسه قاضینک لقی سویلنمه مش، بوراده ایسه سویلنیور که (قوجه اقتدی)
ایمش. (۳) باصمه ده آق سونقورک صفی کوسترله مش؛ حالبوکه بو آدم (امیر علم)
ایمش. (۴) باصمه ده جاش باشی ایله جاش اوغلی تمور خان آبری آبری ایکی
شخص کی کورونیور؛ حالبوکه یازمه دن آ کلاشیلیور که مذکور (تمور خان)
کندیسی ده جاش ایمش؛ همده جاش باشی سله جاشک اوغلی ایمش.
بوراده کی (سله) کله سی سینک ضمه سی ولامک فتحه سیله حرکه لشمدر.
ینه بوبخنده مطبوعنده شویله دینیلیور: (قیزی آق صونفورله یازید خانک
دادیسنه ایصهارلادیلر).

یازمه سی شویله در: (قیزی آق ستقورک خاتونیه یازید خانک دادوسنه ایصهارلادیلر).
طیبعیدر که بودها دوغری اولسه کرکدر.
ینه بوبخنده مطبوعنده (ص ۵۹) شویله دینیلیور: (کرمیان اوغلی دخی کلینک
آتن یدمکه جاشنکیر باشین بیله کوندردی خاتوتی بنکه ایلدی).
یازمه ده شویله در: (کرمیان اوغلی دخی جاشنکیر باشی باشاجق آغابی کلینک
آتن یدمکه بیله کوندردی و خاتوتی بنکه ایلدی).
دیملک که جاشنکیر باشینک لقی «باشاجق آغا» ایمش که مطبوعنده بوراده
ذکر ایدیلمه مشدر؛ برده بوراده کی واو مهمدر.
ینه بوبخنده مطبوعنده (ص ۵۹) شویله دینیلیور: (باشاجق آغابی یازید
خنکارک قیزی آناسندن دیلک ایتدی قویوبرمدی کندویه جاشنکیر باشی ایدندی).
یازمه ده شویله در: (باشاجق آغابی یازید خنکار قاین آناسندن دیلک ایتدی
آلی قودی کندو جاشنکیر باشی ایدیندی).
شورادن آ کلاشیلیور که باشاجق آغابی آلیقویان یازید خنکار ایمش؛ همده
قاین باباسندن ایسته مش، اوده ویرمش.
حالبوکه مطبوعندن آ کلاشیلیور که باشاجق آغابی یازید خنکارک قیزی کندی

آفاسندن ایسته یور، آلیور، کندیسنه چاشنکیر باشی ایدیور. بو معنا ایسه تماماً
یا کلیشدر؛ چونکه بایزید خنکار دیدیکی ییلدیرم بایزید اوصرمده دها یکی اوله نیور؛
قیزی بوق که بو قیز باشاجق آغایی کندی آنه سندن ایسته مش اولسون.
ینه بو بختده کی نظمک برنجی بیقی مطبوعنده (ص ۵۹) شویله در :
جهان شادینه غم یورت اولوبدر نیجه خانلر بو جهان کلوبدر
بوراده کی برنجی مصراع معناسزدر. یازمه ده شویله در :
جهان شادی بدغمه یورد اولوبدر نیجه خاقانلره جهان کلوبدر
مطبوعنده ایکنجی بیت شویله در :
کلوب دوران سورنلر عالم ایچره ندر اولکم مرادی اولامشدر
کورولیور که بو بیت قافیه سزدر. یازمه ده شویله در :
کلوب دوران سورنلر عالم ایچره همان آرزولری خیال قالبدر
مطبوعنده اوچنجی بیت شویله در :
جهان خلق تمام مراد بولدی همان آرزولری خیال قالبدر
یازمه ده شویله در :
جهان خلق تمام مرادی بولدی ندر اول کم مرادی اولایوبدر
بوراده مؤلف شویله دیمک ایسته یور: دهن جهان خلقی هپ مراده ایرمش می
جانیورسک؟ باق شو مرادلری اولمیانلری کورسه نه. اکر سنک صاندیغک کبی ایسه
بونلر نه در سویله سه نه باقیم. دیمک که یا کیلیورسک .
یازمه ده بویتدن سوکره بر بیت وار که مطبوعنده یوقدر. اوده شودر :
طوغار آغلار ثولور آغلار تورمدر بو دوران بو بوله جه بیل دوزولوبدر
بوراده کی طوغار، ثولور کله لری اسم فاعل مقمنده قوللانیلمشدر. (توره)
ایسه قانون معناسه در. علم امر بو خصوصده عاده الله، سنه الله، قانون الهی
کله لریخی استعمال ایدرلر .
مطبوعنده دورنجی بیت شویله در :
کولرم سانور اول یا کلش خیالدر نه کولمک وار ملاله دکنوبدر

یازمه ده بو بیت شوبله در :

کولرم سانور اول یکلش خبردر نه کولمک وار ملاله ابرمیوبدر

مؤلف دیمک ایسه یورکه: «کونلر عجمیلدر؛ احوال جهانی بیلمدکلری ایچون کولیورلر. او نجر به سزلر بر آزا ایشلرینک بولنده کتدیکنی کوروخجه کولیورلر؛ بیلیمورلرکه فلک اونلری اویله بیراقناه جق. برکن کله جک ملول محزون اوله جقلمر. شیمدی مادامکه صوک ملالدر، اوحالده کولمه مک قبحی یوقدر.»

شو نسخه بی مطبوعیله قارشیلانلشدیررکن، یازی ایله بیان ایدیلن تاریخلره بک دقت ایتم؛ یالکیز بر نقطه ده فرق بولدم: اوده (عثمان غازی) مک «قره جه حصار» ده ایلمک اوقوتدینی جمعه خطبه سنک تاریخیدر.

بو خطبه ایچون باصمه ده هجرتک (۶۹۹) نجی سنه سی کوستریلیور (ص ۱۶). یازمه ده ایسه (۶۸۸) نجی سنه سی کوستریلیور.

بکا کلیورکه بو (۶۸۸) دوشرودر. چونکه (قره جه حصار) (۶۸۶) ده آلینیور؛ اودانی جمعه نمازی قیلنه جق برحاله قویق ایچون ایکی سنه هایدی هایدی کافیدر؛ اون بر سنه بکله مکده هیج بر معنا یوقدر.

شونسخه صحتی بر نسخه اولمقله برابر، مع التأسف، باشند و صو کدن نقصانی وار. بابلریخی صایدم، (۱۴۰) بابدر. دیمک که (۳۶) باب نقصاندر. بولمک یاریسی ماشه، یاریسی صوکه دوشویور.

مطبوعنک نسخه لری قالمامش اولدیغندن بونک ایکنجی دفعه طبعی و بو طبعده بونسخه اساس اتخاذا ایدیلهرک نقصانلرینک باصمه دن اکالنی و ممکن ایسه (یوحان مورتمان) ده کی نسخه نکده نظر دفته آلمسی معارف و کالت جلیله سندن استرحام ایدرم.

کلبی معلم رفعت